

si.txt

From luukkain@cc.helsinki.fi Fri Jan 24 18:25:17 2014

Date: Fri, 24 Jan 2014 18:25:17 +0200 (EET)

From: Jouni Luukkainen <luukkain@cc.helsinki.fi>

To: pekka.sarkio@mil.fi

Subject: Kysymys sekulaarin elämäkatsomustiedon jatkosta puolustusvoimissa

Hyvä kenttäpiispa Pekka Särkiö,

Olen hyvin huolestunut elämäkatsomustiedon opetuksen asemasta puolustusvoimissa nyt, kun eduskunnan apulaisoikeusasiamies 30.12.2013 ratkaisi tältä erää lopullisesti sen kantelun, jonka syksyllä 2008 teki eräs tuolloin hiljan varusmiespalveluksesta vapautunut opiskelija puolustusvoimien kirkollisista tilaisuuksista, ja ne kantelut, jotka itse tein vuosina 2009-2012 puolustusvoimien kirkollisista tilaisuuksista, kirkollisista oppitunneista ja elämäkatsomustiedon opetuksesta sekä sotilaspapeista. Apulaisoikeusasiamies antoi yhden päätöksen jo 28.12.2010.

Kirkollisten tilaisuuksien osalta vuoden 2008 kantelu olisi sinänsä riittänyt, ja ratkaisu siihen olisi voitu antaa jo vuonna 2009. Mutta viimeistään omat kanteluni, jatkokirjoitukseni ja vastineeni samasta aiheesta tekivät mielestäni puolustusvoimille täysin selväksi, että kanteluiden ratkaisu ei olisi voinut olla toinen.

Kanteluissani vaadin myös, että kirkollisten oppituntien pakollisuudesta kirkkoon kuuluville varusmiehille on säädettävä laki, jos käytäntö halutaan säilyttää; lakia alemmat puolustusvoimien omat normit eivät mielestäni perustuslain asetuksen antoa koskevan pykälän perusteella olisi siihen riittäneet. Ehdotin laille sanamuotoakin ("Jos puolustusvoimain hengellisessä työssä järjestetään kirkollista opetusta, kirkkoon kuuluvan varusmiehen on siihen osallistuttava."), mutta huomautin samalla, että eduskunta tuskin säätäisi vaadittua lakia, koska aikuislukiossa ei (eikä myöskään aikuisten perusopetuksessa) vastaavaa pakkoa ole, vaan elämäkatsomustiedon opetus on kirkkoon kuuluvankin opiskelijan vapaasti valittavissa uskonnon opetuksen sijasta.

Apulaisoikeusasiamies nojasi opetusta koskevassa ratkaisussaan aikuislukion esimerkin ohella sotilasvalan ja sotilaskorkeakoulun täyteen vaihtoehtoisuuteen. Voin kuitenkin kysyä, miten hän olisi päättellyt, jos olisi olemassa vain neutraali sotilaskorkeakoulu eikä lainkaan uskonnollista sotilasvalaa. Ollisiko hänen päätöksensä ollut, että kirkollisista oppitunneista olisi luovuttava ja oltava vain neutraali opetus eli käytännössä siis elämäkatsomustieto ilman minkäänlaisia uskonnollisia asepektejä? (Odottelen hallituksen esitystä todistelusta oikeudenkäynnissä; siinä todistajan ja asiantuntijan valasta luovuttaisiin vakuutuksen hyväksi.)

Valitettavasti apulaisoikeusasiamies esitti lisäksi harkittavaksi Maanpuolustuskorkeakoulun lausunnon ehdotusta, että erillisistä kirkollisen alan ja elämäkatsomustiedon oppitunneista luovutaan, jolloin varusmiehille suunnattujen etiikkaa, ihmissuhdetaitoja sekä psyykkistä hyvinvointia käsittelevien oppituntien sisällön ja toteutuksen tulisi olla sellainen, että kaikki varusmiehet uskonnollisesta vakaumuksesta riippumatta voivat opetukseen osallistua. (MPKK:n lausunnossa sotilaspappeja oli myös pidetty kokemuksen ja koulutuksen puolesta sopivina vastaamaan yhteisten oppituntien toteuttamisesta.)

Mutta viittauskin sotilaspappeihin ja uskonnolliseen vakaumukseen, jollaista ateistilla ei edes ole, on pelottava; kyseessä olisikin sotilaspappien vetämä uskontoine etiikka, joka silloin loukkaisi ateistien perus- ja ihmisoikeuksia. Tunnustukseton, sekulaari elämäkatsomustiedon opetus taas ei olisi kenenkään mahdollisen uskonnollisen vakaumuksen vastaista, mutta kun se ei siis MPKK:lle kelvannut yhteiseksi opetuksiksi ja kun valtionkirkoilla on se hegemonia, joka niillä on, niin MPKK:n ehdotuksen täytyi mielestäni tarkoittaa juuri uskonnollisia asepektejä sisältävää opetusta, joka vain pönkittäisi valtionkirkkojen (nimitys sekä

si.txt

oikeusasiamiehen että oikeuskanslerin toimintakertomuksissaan käyttämä) valtioneuvostonkirjastoasemaa jopa kirkkoon kuulumattomiin nähden.

Sellaisesta opetuksesta olisi ateistin ja sekularistin kieltäytyttävä. Mutta samalla oikeastaan koko asepalveluksesta.

Tietysti vastustin MPKK:n ehdotusta vastineessani MPKK:n lausunnon sisältäneeseen Pääesikunnan lausuntoon.

Kanteluissani vaadin nimenomaan, että elämäkatsomustiedon sekulaari luonne on säilytettävä, vaikka sen opetukseen saisi osallistua kirkkoon kuuluvia varusmiehiä. Kirkollisiin tilaisuuksiin osallistumattomien kirkkoon kuulumattomien varusmiesten on tähän astisten sääntöjen mukaan osallistuttava kirkollisten tilaisuuksien ajaksi ohjattuun elämäkatsomukselliseen opiskeluun, ja kun väistämättä kirkkoon kuuluvatkin varusmiehet voisivat aikanaan puolustusvoimain omienkin normien mukaan kieltäytyä kirkollisista tilaisuuksista, niin näitä elämäkatsomustiedon opiskelijoita tulisi siis kirkkoon kuuluvienkin piiristä.

Tilanne vielä korostuisi, jos elämäkatsomustiedon opetus tulisi vapaasti kirkkoon kuuluvien valittavaksi. Mutta vaadinkin kanteluissani, että on meneteltävä kuten aikuislukiossa, jossa tietääkseni elämäkatsomustiedon opetus ei ole siitä kärsinyt.

Olin kanteluissani myös tarkastellut elämäkatsomustiedon opetuksen järjestelyjä ja arvostellut voimakkaasti sitä koskevien normien puuttumista, kutakuinkin olematonta tiedotusta siitä ja opetusmateriaalien kirkollisia piirteitä. Kaikkia näitä seikkoja vaadin korjattavaksi. Apulaisoikeusasiamiehen voi johtopäätöksissään omasta tarkastustoiminnastaan nähdä yhtyneen korjausvaatimukseini.

Nämä olivat siis ajatuksiani luettuani apulaisoikeusasiamiehen päätöksen, jonka sain 7.1.2014. Kirjoitin 8.1.2014 oman arvioni päätöksestä. Arviossa esitin erityisesti pelkoni MPKK:n ehdotuksen saamasta huomiosta ja sen muodostamasta uhasta.

Helsingin Sanomat julkaisi la 11.1.2014 artikkelin kantelun ratkaisusta kantelijan/kantelijat täysin ohittaen (anonymisoitu versio ratkaisusta tuli oikeusasiamiehen verkkosivulle pe 10.1.2014; olin kyllä lähettänyt lehdelle uutisvinkin ja linkit ratkaisuun sekä arviooni jo edellisenä iltana, mutta kiireideni tähden vasta silloin --- puolustusvoimat saattoivat tietysti myös itse olla jutun alullepanijana). Lainaan jutun viimeisen kappaleen:

"Uudistuksen valmistelu vie hänen [= puolustusvoimien kenttäpiispa Pekka Särkiön]) mukaansa oman aikansa, ja se on jo käynnistynyt oppituntien osalta."

Mutta minkä oppituntien? Moitin siis kantelukirjoituksissani elämäkatsomustiedon opetuksen huonoja järjestelyjä, mutta olisiko tuossa Hesarin jutussa todella tarkoitettu, että sotilaspapit olisivat vihdoinkin ryhdistäytyneet ja ryhtyneet elämäkatsomustiedon opetuksesta virallisesta vastaavina hoitamaan tätä hommaansa kunnolla eli nostamaan elämäkatsomustiedon opetuksen kaikilta osin kirkollisten oppituntien rinnalle? Kirjallisten lähteiden perusteella esittämäni kritiikki elämäkatsomustiedon opetuksesta olisi voinut olla herätteenä.

Pelkään kuitenkin, että jutussa mainittu jo käynnistynyt oppituntien uudistaminen ei tarkoita tätä. Toimittajat eivät olleet osanneet tai halunneet kysyä asiaa niiden varusmiesten kannalta, jotka eivät halua osallistua kirkollisiin tilaisuuksiin eivätkä kirkollisille oppitunneille ja jotka myös saattavat haluta kokonaan välttää tekemisen sotilaspappien kanssa.

Ruotuväki 2/2014 (23.1.2014) julkaisi lyhyen uutisen "Pakolliset jumalanpalvelukset pois", jossa ei ollut sanaakaan kirkollisista oppitunneista eikä elämäkatsomustiedon opetuksesta. Se on pahaenteistä,

si.txt

sillä vaikeneminen saattoi myös olla tahallista asioiden peittäilyä erityisesti sen vuoksi, että puolustusvoimat saattaa haluta välttää sen ratkaisun, että sekulaari elämäkatsomustiedon opetus säilyy, pysyy sekulaarina ja on jokaisen valittavissa.

Pelkoni nyt on, että puolustusvoimat haluaa toteuttaa MPKK:n ehdotuksen ja tuhota kokonaan elämäkatsomustiedon opetuksen perustamalla uudet yhteiset oppitunnit, joissa sotilaspapit puhuvat kirkollisia, mutta joka mukamas ei kuitenkaan olisi kirkollista opetusta. Kuitenkin yksikin viittaus uskontoihin olisi liikaa.

Motiiviksi tuollaiselle opetukselle sotilaspapistossa näkisin halun saada pidetyksi ainakin kirkkoon kuuluvat kirkollisista tilaisuuksista kieltäytyvät varusmiehet kirkon näpeissä pakottamalla heidät ainakin kirkollisten tilaisuuksien ajaksi uskontoiseen opetukseen/opiskeluun sallimatta siis heille sekulaaria vaihtoehtoa. Tällöin kirkollisiin tilaisuuksiin ja (tähänastiseen) kirkolliseen opetukseen osallistumattomat kirkkoon kuulumattomat varusmiehet uhrattaisiin; heidätkin pakotettaisiin uskonnoista ja tällöin tietysti luterilaisesta valtakirkosta lähtevään opetukseen. Sotilaspapit ajattelisivat, että tyytykööt he osaansa; jos he kantelisivat opetuksesta, opetuksen selitettäisiin olevan vain kansalaiskasvatusta ja liittyvän puolustusvoimain toimintaan ja että kyse ei suinkaan ole mistään uskonnonopetuksesta. Opetuksen tähden mahdollisesti aseista kieltäytyvien jo palvelukseen astuneiden määrän voivat sotilaspapit arvioida jäävän vain pieneksi; muutenhan kieltäytyminen juuri tuollaisesta syystä voisi herättää kiusallista huomiota puolustusvoimien korkeimmassa johdossa. Jotkut tietysti ottaisivat pakollisen uskontoisen opetuksen huomioon kaiken muun ohella ja kieltäytyisivät jo ennen varusmiespalvelusta, mutta heidän motiiveistaan ei pidettäisi lukua.

Voisi kyllä käydä niin, että uskontoisesta opetuksesta olisi ryhdyttävä antamaan vapautuksia ja sitten järjestämään vapautetuille korvaavaa sekulaaria opetusta, joka taas aikanaan tulisi kaikkien vapaasti valittavaksi.

Olisi tietysti mahdollista, että sotilaspapit ovat havahtuneet pohtimaan elämäkatsomuksellista opetuksen/opiskelun järjestelyä kirkollisten tilaisuuksien ajaksi nyt vihdoinkin lyötyään laimin elämäkatsomustiedon opettajan tehtävänsä tähän asti. Eikö tällaisen opetuksen olisi pitänyt olla hyvin järjestettyä jo tähänkin mennessä? Mistä syystä tällainen ponnistus? Olisihan esimerkiksi Hesarin jutussa voitu kehua, että puolustusvoimat on hoitanut mallikkaasti jo tähänkin asti elämäkatsomuksellisen opetuksen/itseopiskelun kirkollisten tilaisuuksien ajaksi, eikä mitään opetuksen uudistuksia edes tarvita, vaan kaikki on valmiina. (Kirjalliset lähteet kertovat kyllä muuta: on ollut esimerkiksi marssiharjoituksia tai vastaavaa.) Mutta ehkä kyse onkin juuri siitä, että sotilaspapit näkevät tärkeäksi ja kiireiseksi -- ei sekulaarin elämäkatsomustiedon opetuksen vahvistamisen -- vaan uskontoisen opetuksen järjestämisen sen sijaan.

Sanoin tuossa "sen sijaan". Olisin voinut tehdä myös toisen tulkinnan ja sanoa "sen rinnalle". Teen niin nyt. Hesarissa mainittu opetuksen uudistamisen valmistelu voisi tarkoittaa kiirettä valmistaa kirkollisten tilaisuuksien ajaksi valittavaksi sekulaarin opetuksen rinnalle uskontoisen opetus.

Voisi siis olla niin, että tunnustukseton elämäkatsomustiedon opetus kyllä säilyisi kaikkien valittavana niin kirkollisten oppituntien kuin kirkollisten tilaisuuksien rinnalla mutta että kirkollisten tilaisuuksien ajaksi tulisi myös valittavaksi sekulaarin opetuksen/opiskelun sijasta uskontoisen (kirkollinen) opetus/opiskelu. Sellaisesta järjestelystä ei minulla eikä kenelläkään olisi syytä eikä perustetta kannella. (No, kaikki uskonnon harjoittaminen ja uskonnollinen opetus pitäisi mielestäni siirtää sotilaspalveluksesta sotilaan vapaa-aikaan, mutta se taas ei käsittääkseen ole sellainen oikeudellinen kysymys, josta minun kannattaisi kannella. On eri asia, ja poliittinen kysymys, jos varusmiehet itse ryhtyisivät purnaamaan, että kirkollisten tilaisuuksien aikana heillä on palvelusta.)

si.txt

Pelkoni kuitenkin on, että sotilaspapisto ei halua sallia sekulaaria vaihtoehtoa ainakaan kirkollisten tilaisuuksien ajaksi, vaan kaikki kirkollisiin tilaisuuksiin osallistumattomat varusmiehet haluttaisiin pakottaa ainakin osaksi uskonno(i)sta lähtevään opetukseen. Sellaista vastustan! Tekisin kantelun eduskunnan oikeusasiamiehelle, kunhan asiaan kuuluvat normit ja ohjesäännöt olisi annettu (ja itse joutaisin).

En kuitenkaan haluaisi joutua kantelemaan. Haluaisin, että jokainen varusmies voi ongelmattomasti valita sekulaarin vaihtoehdon, josta kirkollinen opetus pysyy erossa.

KYSYMYS. Kysynkin Teiltä, mitkä ovat puolustusvoimain suunnitellat tunnustuksettoman (siis tunnustuksettoman sekulaarin mielessä) elämäkatsomustiedon opetuksen säilyttämisestä kaikissa tilanteissa kaiken uskonno(i)sta edes osaksi lähtevän opetuksen ja uskonnon harjoittamisen rinnalla ja erossa niistä kuten tähänkin asti, vaikka sen siis tulee aina olla myös kirkkoon kuuluvien varusmiesten valittavissa. Onko puolustusvoimat tehnyt käytännössä periaatepäätöksen, että näin tulee olla? Jos asianlaita on nimenomaan tällainen, niin voisitte sen heti ongelmitta myöntää ja siten hälventää huoleni. (Tietysti puolustusvoimien on tällöin samalla nähtävä, että kyseessä ei ole "kirkollisesta työstä" eikä "korvaavasta opetuksesta", vaan rinnakkaisesta järjestelystä, jolla on oma itsenäinen asemansa, josta tiedotetaan asianmukaisesti ja jonka opetus järjestetään asiallisesti.)

Huomautan, että jos voitte vastata äskeiseen kysymykseeni myönteisesti, niin puolustusvoimilla säilyy kuitenkin mahdollisuus kehittää kirkollista työtään aivan haluamallaan tavalla; vaikkapa erityisesti siis järjestämällä kirkollisten tilaisuuksien ajaksi elämäkatsomustiedon opetukselle rinnakkaista kirkollista opetusta mutta siitä täysin erossa.

Mutta ehkä puolustusvoimat onkin päättänyt tehdä jotain todella ikävää, jotain sellaista, jota yllä olen kertonut pelkääväni.

Terveisin
Jouni Luukkainen
matematiikan dosentti
puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun ateistit ry (www.ateistit.fi)
p. 050 4480 295, (09) 7534 703
jouni.luukkainen@helsinki.fi